

AZ EZRESBANKÓ.

BARÁTOMNAK házmesterre volt szüksége. Elmondotta, hogy legszívesebben egy fiatal, életrevaló székely házaspárt alkalmazna: adjak föl ilyen értelmű apróhirdetést a lapomban. A férfinak már elsején szolgálatba kellene állnia, családja később költözhetnék Kolozsvárra.

Délben benéztem a konyhára és elújságotam a hírt Klárinak. Nem tudna-e valakit ajánlani?

Klári nem nyilatkozott azonnal. Félóra mulva azonban színéváltott arccal állított be hozzám. Előadta, hogy ő nagyon jó megoldást tudna ajánlani a házmesteri állás betöltésére. Engedjem meg azonban, hogy ne beszéljen addig tervéről, amíg levelet nem vált az otthonvalókkal.

Jól van, várhatok, hiszen van idő elsejéig.

Klári nagyon foganatos levelet írt szülőfalujába. Egy hét sem telt bele s válasz helyett egy székely legény állított be hozzánk. Vidám pillantású, jóforma legény volt, a mult őszön vetkőzött ki a katonamundérból. Hajdu Pál a becsületes neve. Otthon szűk a barázda, sok az osztozó fél, bíz ő szívesen kötné magát városi kenyérre.

— Ez mind helyes, fiam, — jegyeztem meg a bemutatkozás végén — csak az a baj, hogy a barátom házasembert akar fölfogadni.

— Kicsi baj! — pödörte meg bajuszát a legény. — Ha fődél van, hamar akad feleség.

— Meg aztán az is baj, hogy igen korán jöttél. Mit csinálsz itt elsejéig?

— Jobb a tövén várni, uram! — nevetett rám Hajdu Pál. — Lesen álló vadász könnyebben ejt vadat.

Helyes a szólás! Csakugyan, a szerencse-vadásznak is lesben kell állnia. Jól gondolta ezt föl Hajdu Pál, odahaza, a Homoród-mentén.

Nemcsak a szavak, de a cselekedetek is elárulták, hogy ész lakozik a legényben. Lám, a leshelyet milyen okosan választotta meg! Kapuzárásig rendszerint ott időzött a konyhán, a Klári leányzó árnyékában. Minden jel amellet szólt, hogy nagyon szereti a Klári főztjét. Feleségem ebből már az első napokban azt a következtetést vont le, hogy Hajdu Pál bizonyosan Klárit akarja feleségül venni.

Ezt a föltevést egyéb tünetek is megerősítették. Pár nap mulva Klári dirigálni kezdte a legényt, elszerezte fát vágni, kertet ásni, porondozni. Sőt egy teherautó tulajdonosával is tárgyalásokat folytatott avégből, hogy a legényt elsejéig vegye föl rakodó munkásnak.

Még egy bizonyíték a Klári szándékainak komolysága mellett! Egy napon iruló-piruló mosolygással állott elém.

— Nagy kérésem volna a tekintetes úrhoz! — mondotta.

— No, Klári, mit kíván?

— Van a tekintetes úrnak egy pár cipője . . . tetszik tudni, amelyik szorítja a lábát. Egyszer haragjában azt tetszett mondani, hogy dobjam ki a szemétre vagy adjam oda valakinek. Hát instálom, azt a cipőt most nagyon jó helyre tudnám juttatni.

— Hová, Klári?

— Palinak adnám, instálom! Nagyon jól tudná vele a hazai lábbelijét kímélni. Fölpróbáltattam vele, mintha csak rája szabták volna . . .

Édes káröröm járta át valómat! Alattomos, gonosz cipő . . . megérdemled a lecsúszást!

— Hát csak adja oda, Klári! Legalább megszabadulok tőle . . .

Este, vacsoránál, a cipő-adományozásról beszélgettünk. Most már holtbizonyos, hogy Klári a Hajdu Pál felesége akar lenni. Hiszen itt van ni, már a ruházatáról is gondoskodik! . . .

— De vajjon, hogyan áll a cipő a legény lábán? — vetettem föl a kérdést.

— Én úgy találom, hogy a cipő nem illik a darócharisnyához, — jegyezte meg nagyobbik fiam, aki sokat ad arra, hogy ért a férfi-divathoz.

— Eszerint hát a cipőt vissza kell vennünk attól a szegény legénytől! — válaszoltam kissé csípősen.

— Nem, hanem nadrágot is adnunk kell neki! — felelte a nagy-kamasz. — Vannak itt a szekrényben olyan nadrágok, amik közül bátran kiválaszthatunk egyet . . .

Úgy? Rendben van a dolog! Egy vásott nadrágot csakugyan fölláldozhatunk a jóízlés oltárán. Mindjárt megbíztam az indítványtevőt, hogy válasszon ki egy nadrágot, ami nekünk nem nagy kár, de a legénynek nagy nyereség!

Mialatt a válogatás folyt, majd az átadás is megtörtént, nagy vihar zajlott le kisebbik fiam lelkében. Benne is fölébredt a jótékonyság szelleme! Karon fogott és az ajtó mögé vezetett, majd intett, hogy tartsam szájához a fületem.

— Adjunk egy kabátot is a Klári legényének! — súgta fülembé kigyúlt arccal.

Megvallom, első hallásra sokaltam az adakozást és tagadóan ráztam meg fejemet. De a fickó olyan pillantásokat vetett rám, hogy forogni kezdett velem a világ és letántorodtam a következetesség útjáról.

— Aztán melyik kabátot gondolod? — kérdeztem ingadozó hangon.

— Azt a viseltet, kék kabátot, amelyik a fogason van! — hunyorított a sarok felé.

Meggondoltam a dolgot. Ha nem elégítem ki kisebbik fiam ambícióját, bizonyosan hosszas testvérháború keletkezik a dologból. Hogy így meg úgy: csak a nagyobbiknak van szava a háznál! Egyfelől tehát a jótékonyág, másfelől a családi béke oltárán feláldoztam viseltes kék kabátomat is. A kis fickó lekapta a fogasról és diadallal vitte ki a konyhába Hajdu Pálnak.

Hogy ezzel készen volt a legény felruházása?

Nem!... Végezetül feleségemet is elfogta a jótékonyág láza és a többiek munkájára rátette a koronát: tudniillik kimustrált kalapjaimnak egyikét fejébe illesztette a legénynek.

Körülálltuk Hajdu Pált, meg kell adni, hogy a városi ruha is jól festett rajta! Klárinak csak úgy ragyogott az arca a megelégedéstől.

Sajnos, ezúttal nem tudtunk sokáig gyönyörködni a legény külsejében, mert el kellett sietnie. Tulajdonképpen búcsúzni jött: a teherautót kellett néhánynapos üzleti kirándulásra elkisérnie.

Mondanom sem kell, hogy a család nagyon meg volt elégedve a maga nagylelkűségével. Klárin kezdve mindenkinek volt valami jó ötlete, amit az én holmijaimból meg tudott valósítani.

No, én is kivettem részemet a kellemes családi hangulatból. Csupán viseltes kék kabátomat sajnáltam kissé. Az tudniillik mindig kézügyben volt a fogason, azt szoktam fölvenni, mikor a kertben vagy az udvaron foglalatostkodtam. Valami meghitt, otthonias hangulat ömlött el rajta, szinte sajnáltam, hogy öreg korára megint belekeveredik az életharcba.

A felsorolt tünetek azonban csak jelek voltak a Klári szándékainak komolysága mellett. Csak következtetni lehetett belőlük.

De pár nap mulva szóval is szint vallott a leányzó. Feleségemnek elárulta, hogy régi, próbált, szívbeli szerelem ez! Hiszen ha sikerülne az a ház mesterség!...

Már közeledett elseje. Ennek a körülménynek van nálunk egy elmaradhatatlan tünete. Feleségem ilyenkor a szekrényből előveszi a kis skatulyát és megnézi, hogy mennyi pénz van még benne, megérjük-e vele újig. Különbféle titokzatos füzetek és papiroslapok kerülnek ki a skatulyából, amelyek alighanem a család költségvetését tartalmazzák. Azért nem tudom bizonyosan, mert a pénzügyminiszteri tárcát feleségem tölti be, én más szakmában találok meg érvényesülésemet.

A szóbanforgó hónap végén is előkerült a kis skatulya. Feleségem ceruzával kezében vizsgálgatta a füzetek számadatait. Egyszer felütötte fejét s fürkészően szegezte rám tekintetét.

— Mi történt azzal az ezresbankóval, amit ezelőtt egy héttel vitt el a kaszinó bankettjére? — kérdezte. — Hiszen emlékszik, nem volt elég aprópénzem s egy ezrest is átadtam tartaléknak!

— Emlékszem, hogyne emlékezném! — feleltem jóhiszemű ráhagyással. — Én azt az ezrest nem váltottam fel. Visszahoztam úgy, ahogy elvittem.

— Hol van hát az ezres? Nekem nem adta vissza . . . semmi nyoma a jegyzékemben . . . — pillantott irataira.

Meghökkentett a kérdés. Csakugyan, hol van az ezres? Csak annyira emlékeztem, hogy hazahoztam, de hogy hová tettem?

Arcomra megdöbbenés ült ki és méltán. Hiszen ha első szóra nem jutott eszembe az ezresbankó rejtekhelye, akkor a következményeket egyáltalán nem lehet belátni. Ezer meg egy lehetőség van! A sok zseb és fiók még hagyján, de például belekerülhetett valamelyik könyv vagy folyóirat lapjai közé, elmerülhetett a nyomdai korrektúrák és revíziók árjában. A családi krónika szomorú emlékeit őrzi az eltűnéseknek! . . .

Mindnyájan nekigyürköztünk az ezresbankó keresésének.

A második huszonnégyszáz órában feleségem enyhe hangú, de azért jelentős kérdést kockáztatott meg:

— A bankett után nem kibicelt a kaszinóban?

Erélyesen tiltakoztam a meggyanúsítás ellen. Becsületszóval erősítettem meg, hogy én az ezrest megőriztem és hazahoztam. Amint, hogy úgy is volt!

A gyanú azonban nem ment ki feleségem fejéből. Sőt a kibicelésről talán még rosszabb dolgokra terelődött. Az izgalmak, amiket a sikertelen keresés okozott, előbb apróbb, majd hangosabb kirobbanásokra vezettek.

A harmadik huszonnégyszáz órában váratlan fordulat történt. Klári mentő tanúnak jelentkezett. Úgy kezd rémleni neki — mondotta —, hogy a szóbanforgó időben csakugyan látott nálam egy ezresbankót. Mintha ott álltam volna a szekrény mellett és azzal a ruhámmal foglalatostkodtam volna, amiben a banketten voltam . . . Igen, igen, mind világosabban emlékszik a dologra . . . szinte lát, amint egyik kezemben fekete kabátomat, a másikban az ezresbankót tartom. Valószínűleg éppen akkor vettem ki az ezresbankót fekete kabátom zsebéből.

Ez a vallomás tagadhatatlanul nagyot könnyített egyéni helyzetemen. A kérdést azonban nem oldotta meg. Az ezrest tehát kivettem banketti kabátom zsebéből, de hová tettem?

Hm, Klári tehát látta a pénzt kezemben! Vajjon csak a kezemben látta? Miért áll elé ezzel csupán a harmadik huszonnégyszáz órában? Már ő is olyan szórakozott volna? Különös, nagyon különös! . . .

Egyáltalán ez a Klári nagyon megváltozott az utóbbi időkben. Ezelőtt serény, megbízható, gondos leány volt, amióta azonban a legény megérkezett, immel-ámmal végzi dolgát, örökké tűnődik, révedezik . . . A piacról nem tér haza a maga idején, órákig elnézi a kirakatokat. Aztán az a legény a nyakán! Hol van munkája, hol nincs . . . annak is a szállásáért fizetnie kell.

Gonosz, falánk növény a gyanú: akkor is elhatalmasodik, ha irtják, hátha még táplálékot kap?

Egy kis kutatás . . . és a Klári ágya fejéből csomó bolti portéka

került elé: vászon, pléhedény, üveg nemű. Feleségem számítása szerint az apróságok ára körülbelül egyenlő az ezresbankóval...

Nagyon lesujtott ez a fordulat. Hát ez a hála jóakaratomért! Nem elég, hogy állást szerzek nekik, nem elég, hogy felöltöttem a legényt, most már a házi berendezésüket is az én pénzből akarják beszerezni? Hát idáig süllyedt a székely becsület!

Node a vádat még nem mertük határozottan kimondani. Mindenesetre tisztázni kell a Klári bűnösségét. Várjuk meg, amíg visszajön a legény. Majd vallatóra fogom őket. Ha kézzel fogható bizonyítékok merülnek föl, akkor majd gondolkozni fogunk a megtorlásról! Botrányt talán még sem csinálunk, Klárinak fölmondunk s én a barátomnál a házmesterséget visszacsinálom. Épen elég büntetés lesz számukra.

Tovább tusakodtam, búslakodtam az eseten. Mi lesz velünk, ha falusi népünkben kihal a becsületérzés? Elaljasodott néppel szegény és szolgaság lesz a sorsunk!...

Már küszöbön volt elseje. Egy délután teherautó állt meg kapunk előtt. A Klári legénye szállt le róla, mindjárt megismertem volt nadrágozmról és kabátomról.

Hát itt az alkalom! Először egyedül hallgatom ki a legényt, aztán szembesíteni fogom őket.

A legény bekopogtatott hozzám. Köszönt és mosolyogva állt meg előttem.

— Alig vártam, hogy találkozzam az úrral! — mondotta.

— No, én is vártam magát! — feleltem véstjósuló hangon.

— Mert, kérem, egy kis vétség történt ezzel a kabáttal, amit nekem adott az úr, — folytatta mosolyogva. — Egy ezresbankót találtam a zsebemben, itt van, tessék! Nem tudtam visszahozni hamarabb mert az úton találtam meg, amikor már messze jártunk a várostól.

— Hogyan? Ennek a kabátnak a zsebében?

— Bizony, ebben a belső zsebben, né! — ütött rája Hajdu Pál.

Egyszerre megvilágosodott előttem a bankó dolga. Persze, banketti kabátomból áttettem az ezrest viseltes kék kabátomba, amely ott volt a fogason és kifelé álló zsebével szintúgy kínálkozott az ezres elhelyezésére.

Megöleltem Hajdu Pált...

Este a családi értekezlet megtárgyalta az ezresbankó történetét.

— Nem... a székely nem tud elaljasodni. A székely becsületben nincs hiba! — biztosítottam hallgatóimat.

A lelkesedés hevében kisebbik fiam merész indítványt tett.

— Adjuk az ezrest a Klári kelengyéjére!

Értekezlet az indítványt egyhangúlag elfogadta s indítványtevőt a pénz átadásával megbízta.